

DESPRE FEMINISTE, IDEALURI ȘI FAPTE ÎN ARHIVELE CONSILIULUI NAȚIONAL AL FEMEILOR ROMÂNE

Anemari Monica NEGRU

Abstract: The Romanian Women's National Council (CNFR) was a cultural association formed in 1921, in Bucharest, under the leadership of Calypso Botez and Alexandrina Cantacuzino. The association's purpose was to create a federation of feminist organizations in all regions of Romania, in Muntenia, Oltenia, Banat, Transylvania, Moldova, Bucovina and Dobrogea. Numerous associations from the country affiliated and collaborated with CNFR.

CNFR was organized on committees (finance, press, child protection, migration, education, peace, agriculture, law and the legal position of women, work, hygiene, suffrage, moral, cinematography), and its members – educated and active women such as Alexandrina Cantacuzino, Calypso Botez, Elena Meissner, Ella Negruzzi, Cornelia Emilian, Ecaterina Cerchez, Maria general Anastasiu, Ethel Pantazzi, Dora Ștefănescu, Elena Odobescu, Alexandrina Floru, Dr. Maria Răzvan-Potecă, Aida Vrioni and others – brought innovative ideas.

The association campaigned for granting full rights to all women, regardless of ethnicity, social class or religious affiliation, changing the law – the Constitution, the Civil Code, solving the problem of minorities.

CNFR was affiliated with the International Council of Women and participated in all the meetings organized in the interwar years.

Keywords: The Romanian Women's National Council, women leaders, rights, congresses.

I. Geneza, lidere și organizarea Consiliului Național al Femeilor Române

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în multe state din Europa și America de Nord, femeile au început să militeze pentru drepturi, să scrie și să-și promoveze idealurile și proiectele în cărți și reviste, să se organizeze în asociații, să întemeieze școli, biblioteci, cămine. Mai apropiate și mai influențate de acest spirit au fost românele din Imperiul Austro-Ungar, din Transilvania, Banat, Bucovina, care s-au organizat în reuniuni și asociații feministe, precum: Societatea Femeilor Române din Buda¹ (1815, Elena Gabrovsky, Maria Roja, Pelaghia Papacosta ș.a.), Reuniunea femeilor române la Brașov (1850, Maria Nicolau, Zoița Ciurcu, Sevastia Mureșanu ș.a.), apoi alte organizații ale femeilor la Deva, Blaj, Arad, în Bucovina. Și în Vechiul Regat, femeile au început să se mobilizeze, astfel, în 1867, Cornelia Emilian a înființat Reuniunea Femeilor Române la Iași, apoi în 1879, Natalia Zaharescu a fondat comitetul feminin al societății Concordia, iar în 1897, Maria Cuțarida-Crătunescu, Societatea Materna.

La începutul secolului XX, multe asociații feministe au luat ființă la București și s-au extins treptat în toată țara, de exemplu Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române (SONFR), înființată în mai 1910 de o elită feminină a epocii – membre fondatoare: Zoe Râmniceanu, Alexandrina Cantacuzino, Maria Glogoveanu – a înființat organizații subordonate în numeroase localități din țară – în 1935, ajunsese la 47 filiale². Ideea întemeierii Consiliului Național al Femeilor Române (CNFR), conform opiniei Alexandrinei Gr. Cantacuzino³, o lideră reprezentativă a mișcării feministe din România, pe plan intern și internațional, aparține Elenei Văcărescu⁴:

¹ Aurel A. Mureșianu, *Cea dintâi însoțire femeiască a neamului nostru: «Societatea femeilor române din Buda» din anul 1815*, în „Carpați”, anul VI, nr. 339, 8 septembrie 1926, p. 1.

² ANR, Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale (în continuare SANIC), fond SONFR, dosar 125/1935, f. 100.

³ Alexandrina Gr. Cantacuzino (20 septembrie 1876 - 10 octombrie 1944) a fost fiica lui Theodor Pallady, ofițer de carieră și a Alexandrinei Krețulescu. Rămasă orfană de mamă din copilărie, a fost educată la Paris, de o mătușă din familia Ghica. În 1899 s-a căsătorit cu prințul Grigore Gheorghe Cantacuzino (1872-1930) și au avut trei fii.

„În toamna anului 1920, mergând la Paris, am avut o lungă întrevvedere cu domnișoara Elena Văcărescu care mi-a arătat nevoia înființării unui Consiliu Național al Femeilor Române, care să se afilieze Consiliului Internațional al Femeilor, căci, spunea d-sa, o mișcare intensă se desemnează printre femei, care poate atinge însăși interesele primordiale ale României⁵”.

Alexandrina Cantacuzino a fost o personalitate proeminentă a feminismului românesc și internațional în primele patru decenii ale secolului XX, o oratoare desăvârșită, apreciată în lumea întreagă. Activitatea socială Alexandrinei Cantacuzino a început în 1910, când a fondat și condus Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, apoi alte numeroase asociații feministe, precum Consiliul Național al Femeilor Române (1921), Secția Auxiliară Feminină FIDAC (1926), Casa Femeii (1928). Pentru activitatea sa socială, Alexandrina Cantacuzino a primit *Meritul Cultural*, cu rang de ofițer, fiind prima femeie din România care a obținut această distincție. În perioada Primului Război Mondial a rămas în București, unde a activat ca membră a Crucii Roșii, s-a îngrijit de buna funcționare a celui mai modern spital de răniți din București - Spitalul nr. 113, chiar în clădirea Institutului de fete al SONFR. Activitatea Alexandrinei Cantacuzino s-a extins pe plan național și chiar mondial, ea înființând „Micii Antante a Femeilor”, fiind vicepreședinta „Consiliului Internațional al Femeilor” (1925–1936), coordonatoarea Comitetului Arte al acestei organizații (1936), delegată a guvernului român la negocierile internaționale privind crearea unei legislații relativ la statutul copiilor ilegiti și abandonati (1938). Participând la toate acestea reuniuni internaționale, Alexandrina Cantacuzino a lipsit mult din țară, și-a delegat anumite atribuții unor colaboratoare, a promovat o orientare politică spre extrema dreaptă, ceea ce a determinat îndepărtarea unor colaboratoare.

⁴ Elena Văcărescu (1864-1947) a fost fiica diplomatului Ioan Văcărescu și a Eufrosinei Fălcoianu, iar bunicul său a fost poetului Iancu Văcărescu. Împreună cu mama și sora sa, a plecat la Paris, iar la Sorbona a primit o educație aleasă în filozofie și poezie. A debutat în anul 1886, publicând volumul *Chants d'Aurore (Cântecele zorilor)*, lucrare premiată de Academia Franceză. La Paris, ea a deschis un salon literar, vizitat și de Marcel Proust, Jean Cocteau, Paul Valery, Anna Brâncoveanu și a scris numeroase poezii, romane, teatru. În anii Primului Război Mondial, împreună cu alte românce refugiate în Franța a făcut eforturi pentru sprijinirea României. În perioada ianuarie 1919 - ianuarie 1920, a făcut parte din delegația României la Conferința de Pace de la Paris. Totodată, Regele Ferdinand a numit-o secretar general al Asociației Române pe lângă Societatea Națiunilor. Pentru meritele sale, guvernul francez i-a decernat *Ordinul Cavaler al Legiunii de Onoare*. În anul 1925, Elena Văcărescu a devenit membru de onoare al Academiei Române, ea fiind prima femeie din România cu acest titlu. În anii interbelici, ea a susținut și a colaborat cu mai multe asociații feministe din România.

⁵ ANR, SANIC, fond *familial Cantacuzino*, dosar 183, f. 300, manuscris.

La 4 iulie 1921, la București, s-a înființat Consiliul Național al Femeilor Române (CNFR) – *federația societăților și a operelor feminine și feministe din România Mare*⁶. Scopul ei era „de a stabili o legătură de solidaritate între diferite societăți sau opere feminine și feministe, fără deosebire de confesiune, în scopul de a servi în modul cel mai puternic statul, familia și cauza feministă”⁷. Statutele CNFR, elaborate de către Alexandrina Cantacuzino, Cornelia Emilian, Ecaterina Cerchez⁸, au fost adoptate în adunarea generală din 8 iunie 1922.

Calypso Botez⁹, prima președintă a CNFR, justifică necesitatea formării asociației:

„Izvorât din adâncă convingere (*sic!*) că singurul mijloc prin care s-ar putea asigura prosperitatea și fericirea familiei și Statului, deci și a individului ca și a umanității nu poate rezida decât într-o cât mai mare unitate de simțire și de vederi și că aceasta nu se poate realiza decât prin organizarea sistematică a activității femeii, Consiliul Național al Femeilor Române a înțeles să federeze femeia muncitoare din întreaga țară – fie ca societăți de binefacere, de cultură, cu caracter economic, fie ca individualități – în scopul de a lărgi opera de solidarizare feminină și a face să pătrundă cât mai adânc în masele sociale

⁶ *Statutul Consiliului Național al Femeilor Române*, București, Tipografia Curții Regale F. Gobl Fiii, 1922, în ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 49, f. 3.

⁷ *Ibidem*.

⁸ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 183, f. 301, manuscris.

⁹ Calypso Tufescu - Botez (1879-1944?) a fost o femeie educată, profesoară, scriitoare, consilier comunal al Bucureștiului, care a jucat un rol important în procesul de emancipare a femeilor din România. Și-a desfășurat activitatea la Iași, Tulcea, Galați și București, a predat cursuri de istorie și filozofie, a publicat studii științifice, a întemeiat și condus școli și institute sociale, s-a implicat în viața politică. A contribuit la fondarea și conducerea a multe asociații feministe naționale și internaționale, colaborând constant cu alte lidere feministe. A militat pentru obținerea drepturilor civile și politice ale femeilor, prin organizarea de dezbateri cu personalități politice, reuniuni, conferințe, scrierea unor cereri, petiții, articole de presă. A acționat astfel în contextul adoptării Constituției din 1923, a Legii administrației din 1929, încercând să determine acordarea drepturilor integrale ale femeii. A reușit astfel să obțină legalizarea unor drepturi ale femeii măritate, accesul femeii în profesii exclusiv masculine, dreptul de vot al femeilor în consilii comunale și județene. Calypso Botez a fost prima președintă a CNFR.

preceptele marelui principiu adoptat de Consiliu ca bază de activitate: «Fă altuia ceea ce vrei, ca și altul să-ți facă ție»¹⁰.

Calypso Botez a subliniat de la început că această asociație acționează pentru acordarea drepturilor tuturor femeilor, indiferent de clasa socială, de confesiune și în acest spirit a colaborat cu Federația Internațională Feminină a Muncii (constituită la Geneva, pe 22 octombrie 1921)¹¹. Dar tot ea observa dificultățile de comunicare și înțelegere între femeile intelectuale și cele din clasa muncitoare, tendința de a se organiza pe domenii profesionale.

CNFR a reușit să constituie filiale, una deosebit de activă fiind cea de la Iași, feministele moldovence, profesoarele Elena C. Meissner¹² și Maria Petrovici, într-o *Notiță explicativă asupra principiilor de organizare a Consiliului Național al Femeilor Române*¹³, subliniau obiectivele asociației:

„1. A stabili legături de simpatie și solidaritate între toate manifestările activității feminine și feministe din România Mare.

2. A lucra la dezvoltarea inițiativelor de ameliorare a condițiilor juridice, economice și morale a femeii, pentru ca ea să poată contribui din ce în ce mai bine la prosperarea familiei și a societății.

3. A face cunoscut activitatea femeilor române în străinătate, a afilia CNFR la Consiliul Internațional cu sediul la Londra, pentru a putea participa la

¹⁰ Calypso Botez, *Mișcarea feministă*, în „Arhiva pentru știință și reformă socială”, Anul IV, Nr.2, 1923, p. 219.

¹¹ *Ibidem*, p. 224.

¹² Elena Buzne-Meissner (1867-1940) a fost una dintre primele studente ale Facultății de Litere din Iași, profesoară și directoare la școli din Botoșani, București, Iași. S-a căsătorit cu Constantin Meissner, pedagog, reformator al sistemului de învățământ românesc. Elena Meissner a militat pentru școlarizarea tuturor copiilor, a înființat la Iași prima societate din țară care acționa pentru ocrotirea copilului. A pus bazele pedagogiei speciale în România, deschizând o școală specializată pe ajutorul copiilor cu dizabilități. La Botoșani a activat în societatea de ajutorare a copiilor săraci, iar în Iași a contribuit la înființarea și realizările a importante asociații feministe. Elena Meissner a fost o lideră feministă desăvârșită, a activat în cadrul multor asociații feministe revoluționare în epocă, precum Asociația pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române, Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, Consiliul Național al Femeilor Române, a corespondat și a lucrat cu lidere feministe din Transilvania (Maria Baiulescu), Muntenia (Alexandrina Cantacuzino), Dobrogea (Maria Dimitriu-Castano).

¹³ ANR, SANIC, Fond familial Meissner, dosar XI 39, f. 31.

congresele internaționale și în genere în străinătate, apărând femeia și interesele ei românești ori de câte ori nevoia va cere”.

Totodată, Elena Meissner propunea ca mod de organizare un comitet executiv format dintr-un număr egal de delegate ale centrelor regionale cu rol de conducere. Centrele regionale grupau toate asociațiile feministe din zonă și erau Brașov (Transilvania), București (Muntenia), Craiova (Oltenia), Iași (Moldova), Galați (Covurliu și Dobrogea), Chișinău (Basarabia) și Cernăuți (Bucovina)¹⁴.

Despre feministele moldovence, geneza și liderele CNFR au apărut informații și în presa epocii, de exemplu într-un articol în ziarul „Lumea”¹⁵:

„După cum am anunțat deja zilele trecute, delegate ale societăților feminine și feministe din Iași s-au întrunit spre a adera la Consiliul Național al Femeilor Române, această mare federație a muncii feminine pe terenul cultural, filantropic și de idei. Fiecare din aceste societăți prin adrese în regulă, a făcut cunoscut numele membrilor care o reprezintă în comitetul regional din Iași al CNFR. Fac parte din acest comitet doamnele: Olga Sturza, Maria Petrovici, Alexandrina Praja, Ecaterina dr. Cazacu, Olga Popovici, Ana Cosmovici, Paula Petrea, Luiza Stoica, Rachela Schöenberg, Eliza Staerman, E. dr. Ochs, Luiza Vrabie, Maria dr. Gavrilescu sub prezidenția dnei Elena C. Meissner. Și în România, Consiliul Național își propune să grupeze într-o vastă asociațiune toate societățile femenine, care se ocupă de soarta femeii și a copilului. De asemenea caută ca prin afilierea Consiliului la Consiliul Internațional cu sediul la Londra, să stabilească strânse legături cu grupări similare din străinătate, pentru ca să poată face cunoscută munca desfășurată în familie și în societate și să poată apăra interese românești prin influența ce va putea exercita asupra opiniei publice, care azi a luat o mare dezvoltare.

Femeile din lumea întreagă s-au organizat în asemenea consilii, dezvoltând împrejurul lor o viață sufletească, culturală și socială din cele mai importante. În Franța peste 100.000 de adesiuni s-au produs reprezentând peste 100 de societăți.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, f. 3.

Acțiunea consiliului e împărțită în secțiuni: 1) secțiune: asistență și prevederi sociale, 2) secțiune: Higienă, 3) Educațiune, 4) Legislațiune, 5) Muncă, 6) Sufragiu, 7) Pace, 8) Unitate de morală și represiunea traficului de femei, 9) Presa. În România suntem abia la începutul acestei organizări. O delegație din comitetul regional al Moldovei, compus din doamnele: Elena C. Meissner, Principesa Olga Sturza, Maria Petrovici și Luiza C. Vrabie vor pleca la București peste câteva zile spre a participa la ședințele adunării generale din 6 și 8 iunie a.c.”.

Structura organizatorică a CNFR a fost stabilită prin statut. Dintre membre se alegeau: o președintă activă, trei vice-președinte, o secretară generală, trei secretare și o casieră. Totodată erau alese și președintele secțiilor locale, cinci lidere ale organizațiilor feministe naționale prin tragere la sorți, președintele comisiilor permanente. Organele conducătoare erau Biroul și Comitetul Executiv. Președinta generală se alegea anual, ca și o treime din membrii comitetului executiv. Membrele alese și președintele secțiilor permanente formau Biroul CNFR, care împreună cu celelalte membre *ex-officio* constituiau Comitetul executiv. Între participanții cu drept de vot figurau președinții secțiilor locale, care urmau a fi constituite în fiecare capitală de județ, pentru a propaga idealurile CNFR. Aceste secții locale reprezentau federația a patru societăți culturale sau de binefacere din județ, cu minim 20 de membri și doi ani de activitate¹⁶.

Membrele CNFR au fost femei din rândurile aristocrației, burgheziei, cu profesii moderne în epocă, precum juriste, profesoare, ziariste, arhitecte, de confesiuni diferite.

Din comitetul executiv care s-a constituit pe 29 iunie 1922, făceau parte Calypso Botez – președintă, Alexandrina Gr. Cantacuzino, Eugenia de Reuss-Ianculescu și Zoe Râmniceanu¹⁷ – vice-președinte, iar ca membre au fost

¹⁶ *Statutul Consiliului Național al Femeilor Române...*, în ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 49, f. 3-7.

¹⁷ Zoe Gr. Râmniceanu (1868?-1926) a fost întemeietoare și prima președintă a societății *Țesătoria-Regina Elisabeta* în 1907, care urmărea promovarea și valorificarea artei tradiționale românești, a SONFR în 1910, contribuind și la realizările asociațiilor „Ocrotirea orfanilor de război”, Furnica, Solidaritatea, CNFR. În anii Primului Război Mondial a activat voluntar în Spitalul 113, a acordat ajutor prizonierilor din lagărele înființate de ocupantul german în București. Prin testament, ea și-a donat averea acestor

desemnate: Elena Meissner, Maria Baiulescu, Cornelia Emilian, Ella Negruzi, Elena Odobescu, Ecaterina Cerchez¹⁸.

În această asociație au activat femei remarcabile, care au fost alese la conducerea comisiilor CNFR, precum: principesa Ecaterina Caragea, Tereza Bally, Maria Radovici, dr. Maria Răzvan-Potecă, dr. Manu, dr. Majo, Ella Rădulescu, Elena general Stângaciu, Victoria Hurmuzescu, Margareta Atanasiu, Ștefania Demetrescu, Caliope Dimescu, Maria Mironescu, Wally Alexandrescu, Victoria Dobrescu, Lucreția amiral Irimescu, Maria general Anastasiu, Ethel Pantazzi, Dora Ștefănescu, Alexandrina Floru, Silvia Slăvescu, Elena Odobescu, Elena Seulescu, Margareta Atanasiu - vezi *Anexa I*.

În decembrie 1936, CNFR era condus de Alexandrina Cantacuzino – președinta generală și Ecaterina Cerchez – secretara generală, iar asociațiile afiliate, comisiile permanente și liderele lor erau: Casa Femeii (Maria Rădulescu), Solidaritatea (Elena Nicolaide), Școala de Auxiliare (M. Oteteleșeanu), Școala Horticolă de Fete (Caliope Dimescu), Comisia Legislativă (Dora Ștefănescu), Comisia Emigrație (Ethel amiral Pantazzi), Comisia Litere și Arte (Aida Vrioni), Comisia de Igienă Socială (dr. Maria Răzvan-Poteca), Comisia Economice (Lucreția amiral Irimescu), Comisia Cinematografului (Margareta Atanasiu)¹⁹.

Comisiile permanente au fost organizate după modelul Consiliului Internațional al Femeilor (CIF) pe domenii de activitate: finanțele, presa, protecția copilului, migrația, educația, pacea, agricultura, legea și poziția legală a femeii, munca, igiena, sufragiul, morala, cinematografia.

asociații feministe și Primăriei Municipiului București pentru bucureștenii săraci, pentru înființarea unei biblioteci populare, a unui dispensar.

¹⁸ *Statutul Consiliului Național al Femeilor Române...*, în ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 49, f. 3.

¹⁹ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 222, f. 32, manuscris.

Fig.1. Membre ale Biroului CNFR, ANR, SANIC,
Fond familial Cantacuzino, dosar 160, f. 9.

Lidere ale Comisiei Sufragiu, avocatele Ella Negruzzi²⁰ și Dora Ștefănescu au militat pentru acordarea de drepturi egale pentru femei ca și pentru bărbați, la nivel local și național, iar la Comisia Legislație au acționat pentru revizuirea Codului Civil, au obținut și sprijinul profesorului Grigore Trancu-Iași²¹.

Elena Manicatide-Venert, președinta Comisiei Unitate de Morală, împreună cu Ella Rădulescu, Elena general Stângaciu, Tereza Bally, Victoria Hurmuzescu s-au remarcat prin demersuri constante împotriva prostituției, pentru închiderea caselor de toleranță, iar Legea Sanitară votată în iulie 1930 a stabilit închiderea unei părți a caselor de toleranță, o realizare la care a contribuit și această secție a CNFR²².

Doctorița Maria Răzvan-Potecă, în cadrul Comisiei Igiena, s-a ocupat de funcționarea unui dispensar la Casa Femeii, a organizat conferințe pe teme de puericultură și igienă prenatală, a oferit consultații gratuite²³.

Margareta Atanasiu, vicepreședinta Comisiei Educație, a participat la Congresul Noii Educații de la Nisa și a implementat măsuri inovatoare, susținute de celelalte membre ale secției: Alexandrina Floru, Ecaterina Cerchez, Elena Nicolaide.

²⁰ Ella Negruzzi (1876-1948), jurist de renume și prima femeie cu drept de avocat pledant din România, s-a remarcat prin ideile sale democratice susținând apropierea femeilor din toate clasele sociale, a militat continuu pentru acordarea de drepturi civile, politice, culturale femeilor. A fost membru fondator și lideră a multor asociații feministe, contribuind la elaborarea programelor, regulamentelor și statutelor. În timpul Primului Război Mondial a activat voluntar ca soră medicală în spitalele de pe linia frontului, din Iași și alte localități din Moldova. Ca membră a Partidului Național Țărănesc a candidat la alegerile municipale, comunale și județene din 1930 fiind aleasă consilieră locală în București. A înființat și asociația „Frontul feminin” (1936), organizând numeroase întruniri și conferințe menite să contribuie la antrenarea femeilor în acțiunile de luptă pentru apărarea drepturilor politice, economice, sociale și culturale, într-o lume a bărbaților.

²¹ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 144, vol. II, f. 222-259.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, f. 135-156.

Prințesa Ecaterina Caragea, președinta Secției Protejarea Copilului, a făcut toate demersurile și, cu sprijinul Primăriei, a reușit să deschidă primul plasament familial, aproape de Capitală.

Ecaterina Cerchez a fost o altă lideră deosebit de activă a CNFR, care a condus Comisia Muncii²⁴, a susținut conferințe despre activitatea, rolul, importanța femeii la Institutul Social Român²⁵ și a militat contra legii care interzicea femeilor căsătorite să obțină funcții la stat.

Lucreția Irimescu, Alexandrina Fălcoianu și alte membre ale Comisiei Rurală (Agricultura) s-au ocupat de educarea tinerelor din mediul rural în Școala horticolă, creată în 1923²⁶.

Aida Vrioni, Mărgărita Miller-Verghy, Cornelia Emilian și alte membre ale Comisiei de Literatură au organizat conferințe în cartierele Bucureștiului și au încercat să publice o antologie a autorilor din Balcani. Această comisie a organizat și matinee literare cu participarea Reginei Maria²⁷.

Cornelia Emilian, Alexandrina Fălcoianu, Ecaterina Cerchez, Wally Alexandrescu au coordonat proiectele Comisiei Arta, au organizat expoziții cu produse românești, în special covoare, concerte populare în suburbiile Bucureștiului. În anul 1935, Cornelia Emilian și Wally Alexandrescu au reușit să asigure, cu ajutorul Consiliul Național Polonez și Asociațiilor Profesionale, participarea României la expozițiile de pictură de la Varșovia. Au participat peste 30 de expozante și au avut un deosebit succes²⁸.

Comisia Presă, condusă de Alexandrina Cantacuzino, care a lucrat alături de Apriliana Medeano, Margareta Atanasiu, Cornelia Emilian, Ștefania Demetrescu, a publicat diverse cronică și a obținut o pagină în revista „Calendarul”, unde au apărut articole originale și traduceri din ziare feministe²⁹.

Comisia Pacea (președintă: Cornelia Emilian, membre: Principesa Alexandrina Cantacuzino, Lucreția amiral Irimescu, Maria general Anastasiu), pentru a promova spiritul pacifist, a organizat în anul 1931 serbări ale păcii, la Fundația Carol I, cu participarea profesorului Gh. Rădulescu-Motru, a fostului

²⁴ *Idem*, dosar 209, f. 80-129, manuscris.

²⁵ ANR, SANIC, Fond Institutul de Studii Istorice și Social-Politice (în continuare ISISP), XV, Personalități, dosar 269, f. 22, 32-52, 108-110.

²⁶ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 209, f. 80-129, manuscris.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

ministru la Roma, Alexandru Lahovary, a unei orfane de război, Ecaterina Bădoiu. În ziarul „Universul” din 26 mai 1931, au apărut mențiuni despre această serbare, la care a luat cuvântul și Cornelia Emilian, care a făcut un istoric al organizațiilor pacifiste premergătoare Ligii Națiunilor, Ecaterina Cerchez a vorbit despre Congresul internațional al păcii de la Belgrad, iar Camille Drevet, secretara generală a Ligii internaționale a femeilor pentru pace de la Geneva, a prezentat istoria asociației cu 24 de secții naționale și 40 prin corespondență, susținând că realizarea păcii nu se poate obține decât prin munca și educația de fiecare zi³⁰. Membrele comisiei au cumpărat și au distribuit prin școli un album ilustrat despre Societatea Națiunilor³¹. Comisia a trimis două reprezentante la Conferința de pace de la Geneva din 1932, pe Alexandrina Cantacuzino și Elena Pribeji, care adunaseră 11.000 de petiții semnate de peste 100.000 de persoane³².

Adunarea generală a CNFR avea loc anual sau de mai multe ori pe an, la cererea președintei, iar drept de vot aveau membrele comitetului executiv și cele fondatoare³³. CNFR a încercat să coordoneze activitatea tuturor organizațiilor feministe din epocă, realizând și unele obiective comune, de exemplu cu Asociația pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române³⁴, Federația Femeilor Universitare, Societatea Scriitoarelor Române.

Documentele atestă numeroase organizații afiliate la CNFR: Leagănul Sfânta Ecaterina, Amicii Tinerelor Fete, Uniunea Femeilor Israelite, Gruparea Femeilor Române, Secția Feminină Română FIDAC³⁵, Pâinea zilnică, Ghiocelul, Asociația creștină a femeilor, Solidaritatea, Amicii orbilor, Văduvele

³⁰ ANR, SANIC, Fond ISISP, XV, Personalități, dosar 269, f. 74.

³¹ Idem, Fond familial Cantacuzino, dosar 110, f. 59-61.

³² Alexandra Petrescu, *Femeia în imaginarul politic*, București, Editura Ars Docendi, 2008, p. 125.

³³ Ghizela Cosma, *Femeile și politica în România. Evoluția dreptului de vot în perioada interbelică*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2002, p. 35-36.

³⁴ Ștefania Mihăilescu, *Istoria feminismului politic românesc (1815-2000)*, în Otilia Dragomir, Mihaela Miroiu (ed.), *Lexicon feminist*, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 217.

³⁵ FIDAC – Fédération Interalliée des anciens combattants (Federația interaliată a foștilor combatanți), s-a înființat la Paris, la 28 noiembrie 1920, fiind o asociație a foștilor luptători din Primul Război Mondial, în ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 222, f. 32, manuscris.

de război, Azilul lehzelor, Principesa Maria, Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, Uniunea Intelectuală Română³⁶, Azilul Regina Elisabeta, Institutul Surorilor de Caritate, Școala Pia Brătianu, Atelierul Munca la domiciliu, Atelierul de covoare, costume și cusături naționale, Societatea Furnica³⁷.

În Statute, se preciza că era respectată autonomia fiecărei asociații, dar se urmărea și unirea lor în vederea promovării cauzei feministe: „întrunirea tuturor societăților de asistență trebuie să influențeze, disciplineze, și legifereze asupra întregii activități feminine...”³⁸.

Fondurile CNFR erau strânse din cotizațiile societăților afiliate, din serbări, donații. Sediul CNFR s-a stabilit în clădirea din Splaiul Independenței nr. 46, unde a funcționat și Casa Femeii³⁹ – vezi *Anexa 2*.

Organul de presă al CNFR a fost *Bulletin du Conseil National des Femmes Roumaines* (1921 – 1938), redactat în limba română și franceză, care prezenta activitățile secțiilor asociației. Buletinul a fost distribuit la Congresul CIF de la Viena și a fost apreciat în străinătate⁴⁰ – vezi *Fig. 2*.

³⁶ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 352, f. 1-5, dosar 247, f. 2v.

³⁷ Idem, Fond ISISP, XV, Personalități, dosar 267, f. 42, manuscris.

³⁸ Elena Bogdan dr., *Feminismul*, Timișoara, Tipografia Huniade, 1926, p. 83.

³⁹ Casa Femeii (fondatoare – Alexandrina Fălcoianu, inaugurată în mai 1927) a fost un centru de asistență și solidaritate socială, datorită multiplelor sale activități culturale și de solidaritate socială: conferințe, consultații gratuite juridice și medicale, cantine și adăposturi pentru femei abandonate, victime ale violenței, sau șomere, restaurant cu prețuri reduse pentru elevi, funcționare și muncitori, bibliotecă, prăvălii pentru desfacerea articolelor din industria casnică, cursuri de calificare pentru fete. Era condusă de un Comitet de Direcție, compus din 10 membre delegate de CNFR și 3 membre ale altor asociații feministe.

⁴⁰ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 132, f. 163-183, manuscris.

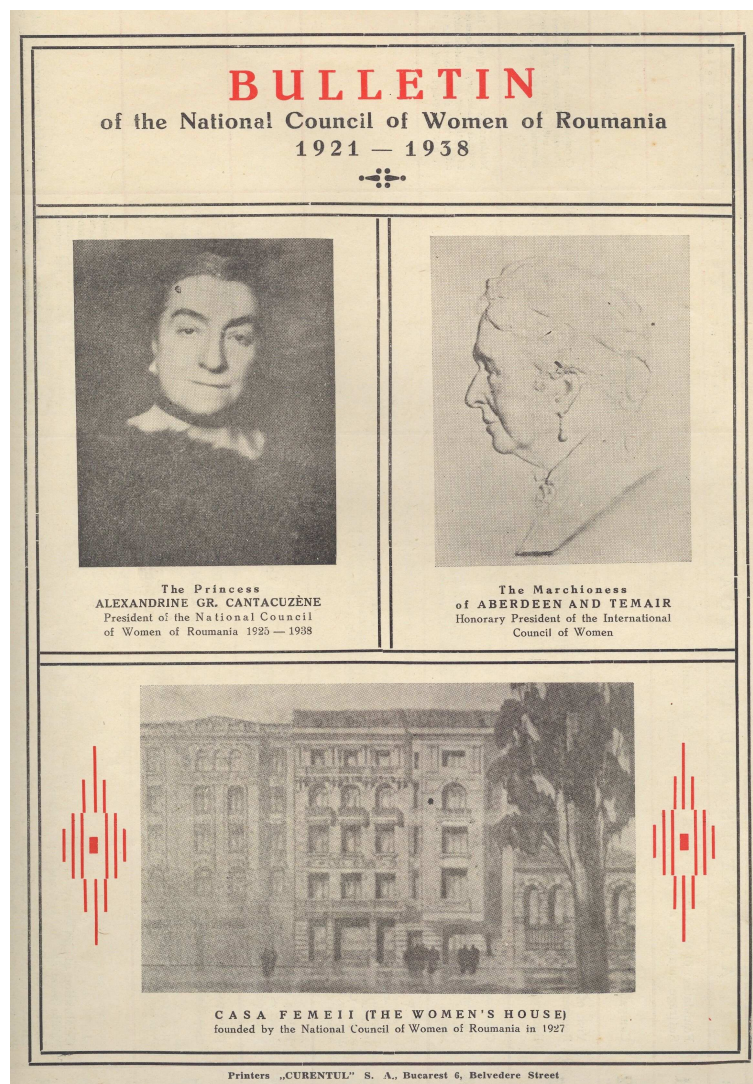

Fig. 2. Coperta „Buletinului Consiliului Național al Femeilor Române” (1921-1938) cu fotografiile Principesei Alexandrina Cantacuzino, președinta Asociației și a Marchizei Isabela de Aberdeen, președinta Consiliului Internațional al Femeilor și sediul din Splaiul Independenței, ANR, SANIC, *Fond familial Cantacuzino, dosar 247, f. 1.*

II. Inițiativele membrilor CNFR pentru acordarea drepturilor femeii și unirea asociațiilor feministe din România.

Din anul 1921 membrele CNFR au început campania pentru sufragiul femeilor, organizând ședințe cu lecturi pe probleme sociale. La 4 martie 1923 a avut loc prima reuniune publică a asociației, ținută la București. Asociația a organizat peste 30 de reuniuni publice în perioada 1921 – 1938, în București și în capitalele departamentelor⁴¹.

În perioada premergătoare votării Constituției din 1923, CNFR, împreună cu alte asociații ale femeilor, precum Uniunea Femeilor Române, Asociația pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române, Liga pentru Drepturile și Datoriile Femeii, Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, a desfășurat activități intense pentru obținerea drepturilor civile și politice ale femeilor. Astfel, au fost organizate dezbateri și conferințe publice, studii, analize și propuneri legislative, manifestații, proteste și memorii prin care s-a susținut includerea drepturilor depline ale femeilor în actul fundamental al noului stat. De pildă, într-un amplu și documentat studiu, Calypso Botez a rezumat poziția mișcării femeilor față de statutul civil al femeilor măritate din România:

„Noi, româncele din Regatul vechi, prin Codul Napoleon, care ne cârmuiește, suntem clasate așa cum a hotărât Eliade Rădulescu la 1866; între copii, minori, nebuni și idioți. Nu ne putem administra bunurile, nu putem face nici un act fără autorizația bărbatului, nu ne putem crește copiii cum vrem, nu putem dispune de nici un lucru din casa noastră, după voie, căci legea presupune că în casa unde este un bărbat, totul este al lui. Într-un cuvânt, femeia se mișcă numai după bagheta magică a autorității maritale”⁴².

La 4 martie 1923, s-a ținut întrunirea tuturor asociațiilor feminine din țară, considerat drept primul congres al femeilor, la Teatrul „Regina Maria” pentru a protesta împotriva guvernului, care în proiectul de Constituție nu

⁴¹ ANR, SANIC, fond *familial Cantacuzino*, dosar 433, f. 6, dosar 236, f. 1-7, manuscris.

⁴² Calypso Botez, *Drepturile femeii în Constituția viitoare*, în *Noua Constituție a României. 23 de prelegeri publice organizate de Institutul Social Român, București, Tipografia Culturală Națională*, p. 76-87.

rezolvase favorabil problema drepturilor politice. Reprezentantele acestor asociații au subliniat ideea că votul universal fără drepturile femeilor era „o caricatura de vot universal”⁴³, deoarece jumătate din populația țării era exclusă de la exercitarea acestui drept. Elena Meisner, Zoe Râmniceanu, Maria Pop ș.a. au susținut includerea în noua Constituție a drepturilor integrale pentru femei. Adunarea s-a încheiat prin adoptarea unei moțiuni trimisa Parlamentului prin care se cerea ca în Constituția țării să se înscrie dezideratul fundamental al mișcării pentru drepturile femeii, deoarece Constituția nu putea fi întocmită decât pe temelii de înalta dreptate și în conformitate cu principiile democratice ale votului universal⁴⁴. Constituția din 1923 a înscris însă drepturi limitate pentru femeile din România, nerespectându-se în felul acesta hotărârile luate la Alba-Iulia.

CNFR a organizat o comisie juridică pe lângă Comitetul Executiv, format din profesori universitari, oameni politici influenți și alte personalități publice, precum Corneliu Botez, Grigore Iunian, Constantin Mille, Radu Rosetti, Ella Negruzzi, Calypso Botez. La ședințele comisiei au fost prezentate și dezbătute studii referitoare la statutul femeii, iar concluziile acestor dezbateri au fost cuprinse într-un amplu raport, trimis comisiilor de unificare a legislației civile din Ministerul de Justiție. Se revendica, în primul rând, ca noul Cod civil să permită femeii căsătorite cu un cetățean străin să-și poată păstra naționalitatea, să se elimine toate prevederile privind incapacitatea femeii rezultată din regimul dotal, fiecare soț să dispună de averea sa, iar femeia căsătorită să aibă capacitate juridică și comercială⁴⁵.

Prin legea din 24 februarie 1924, femeia căsătorită cu un străin își putea păstra naționalitatea română, iar prin Legea privitoare la ridicarea incapacității femeii măritate din 20 aprilie 1932, ea putea face comerț fără consimțământul soțului, de asemenea a fost suprimată aservirea femeii măritate. Au rămas însă nesoluționate și au continuat să fie obiective ale mișcării feministe alte aspecte

⁴³ „Adevărul”, An XXXVI, nr. 11 din 6 martie 1923, p. 2.

⁴⁴ ANR, SANIC, fond Senatul, dosar 13 805, f. 324.

⁴⁵ *Consiliul Național al Femeilor Române (Camera Legislativă) – Drepturile femeii în viitorul cod civil*, Studii, comunicări și propuneri în vederea reformei, București, Tipografia „Curentul Judiciar” S.A., 1924, p. 171-174.

ale situației civile ale femeii: recunoașterea de către tată a copilului natural, tutela, regimul dotal, dreptul de moștenire al văduvei⁴⁶.

O inițiativă deosebită, cu profund impact social și național, a prințesei Alexandrina Cantacuzino, a fost abordarea problemei minorităților. Ea a adresat un apel, la 30 august 1925, către asociațiile feminine minoritare din România, cerându-le să participe la o reuniune, într-un oraș din Transilvania sau la București, unde să-și exprime doleanțele cu privire la protecția femeii și copilului, problemele educative, pe care să încerce să le rezolve împreună cu româncele⁴⁷.

În acest context a fost organizat și Congresul CNFR, la 25 octombrie 1925 (prezentat și în ziarul „Universul”)⁴⁸, când, răspunzând la apelul Alexandrinei Cantacuzino, s-au reunit la București 65 de delegate reprezentând majoritatea organizațiilor femeilor minoritare din Transilvania, Banat și Bucovina. A avut loc prima întrunire a asociațiilor femeilor minoritare din România, care au hotărât colaborarea cu CNFR⁴⁹. Au prezentat rapoarte: contesa Bethlen, baroneasa Huszar, doamnele Binder, Eschker și dr. Huzar, conducătoarele delegațiilor maghiare, saxone, șvăbești și ucrainene. Seara a avut loc o recepție la palatul Grigore Cantacuzino, în onoarea delegatelor asociațiilor feminine minoritare, cu participarea maestrului George Enescu și a baritonului George Folescu⁵⁰.

În ziua următoare, la 26 octombrie 1925, Congresul a continuat cu un discurs al Alexandrinei Cantacuzino. Ea a susținut că măsurile adoptate după război (de exemplu, reforma agrară) nu vizau în mod special minoritățile, ci pe toți cetățenii, a promovat o apropiere și colaborare bazată pe fapte, nu pe vorbe și a promis că se vor găsi răspunsuri la fiecare problemă ridicată de femeile minoritare. Participantele la reuniune au ales un comitet mixt româno-minoritar

⁴⁶ Paraschiva Căncea, *Mișcarea pentru emanciparea femeii în România*, Editura Politică, 1976, p. 123.

⁴⁷ Conseil National des femmes roumaines, Section de la Paix et des Minorités, *Rapport sur l'activité déployée de 1925 à 1929*, București, Tipografia Capitalei, 1930, p. 3-4.

⁴⁸ „Universul”, 24 octombrie 1925 în ANR, Fond familial Cantacuzino, dosar 46, f. 13.

⁴⁹ Alexandrina Gr. Cantacuzino, *Cinsprezece ani de muncă socială și culturală. Discursuri, conferințe, articole, scrisori*, București, Tipografia Românească, 1928, p. 127.

⁵⁰ „Cuvântul”, 29 decembrie 1925, „Viitorul”, 28 octombrie 1925 în ANR, SANIC, fond familial Cantacuzino, dosar 46, f. 15, 19.

pentru a face legătura între CNFR și societățile femeilor minoritare. Regina Maria a invitat congresistele la Palatul Regal și s-a întreținut cu fiecare delegată în parte, ele fiindu-i prezentate de Alexandrina Cantacuzino⁵¹.

Tot în anul 1925, membrele CNFR s-au remarcat prin implicarea în realizarea unui proiect de reorganizare teritorial-administrativă pentru eliminarea centralismului excesiv, pentru a înlesni alegerea în consiliile locale a femeilor. Se cerea ca femeile să fie eligibile și alegătoare în comunele urbane și rurale, cu singura restricție: să fie cunoscătoare de carte⁵². Astfel, prin legea pentru organizarea administrației locale din 3 august 1929, s-a obținut ca femeile de o anumită condiție (absolvente de învățământ secundar, normal sau profesional, funcționare, văduve de război) să primească drept de vot la alegerile comunale, municipale, județe⁵³.

În anii '30, Alexandrina Cantacuzino, Calypso Botez, Izabela Sadoveanu au militat și pentru recunoașterea dreptului femeilor de a lucra în magistratură și poliție⁵⁴ și s-a reușit în 1933 numirea a două femei agente auxiliare de poliție, în București⁵⁵.

Membrele CNFR au activat și în domeniul educației, cu dorința lărgirii accesului la învățământ a fetelor, a copiilor din zonele rurale. Astfel, Comisia Rurală a CNFR, având ca membre reprezentative pe Zoe Gr. Râmniceanu, Elena Nanu-Pășcanu, Calypso Botez, a înființat Școala de horticultură și fermiere, cu scopul educării fiicelor invalizilor și a orfanilor de război, pregătirea de fermiere care să aibă cunoștințe de pomicultură, horticultură, creșterea animalelor și contabilitate⁵⁶. Regina Maria, la 30 martie 1933, a vizitat Școala horticola și de fermiere, i s-a prezentat un istoric al instituției, rapoarte ale unor funcționari, date statistice⁵⁷.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Ghisela Cosma, *op.cit.*, p. 49.

⁵³ Liliana Popescu, *Politica sexelor*, București, Editura MAIKO, 2004, p. 79.

⁵⁴ Ghisela Cosma, Virgiliu Țărău (coordonatori), *Condiția femeii în România în secolul XX. Studii de caz*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2002, p. 90.

⁵⁵ *Primele femei agente auxiliare de poliție*, în „Gazeta femeii”, an II, nr. 27, 1933, p. 3.

⁵⁶ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 176, f. 35-37/64-68

⁵⁷ *Idem*, dosar 176, f. 35-37/64-68.

Alte realizări socio-educative ale CNFR au fost înființarea Școlii pentru Secretare, a Școlii de Auxiliare Sociale – care ulterior și-a schimbat numele în Școala de Surori de Ocrotire. Școala de Auxiliare Sociale propunea cursuri teoretice și practice, iar practica elevelor de anul I se realiza în spitale, dispensare, leagăne de copii mici, cele de anul II lucrau la școli, fabrici, închisoarea Văcărești, casa de nebuni, făceau anchete la domiciliu⁵⁸.

Membrele CNFR au dezbătut și planuri de promovare a literaturii române, de exemplu, în anul 1937, la adunarea generală⁵⁹ s-a discutat despre inițiativele Comisiei Litere, condusă de Aida Vrioni⁶⁰. Cu scopul susținerii tinerelor talente literare, Aida Vrioni a organizat un concurs literar și a decernat premii de mii de lei, premiul „Profesor dr. G. Marinescu” pentru nuvela despre *Jertfa unei mame* de Maria Mătase, premiul „Maria Filotti” pentru două comedii, premiul „Veronica Micle” pentru poezie, premii pentru roman, eseuri, istorie morală și critică literară⁶¹.

III. Colaborări internaționale

Chiar din anul înființării, CNFR s-a afiliat la Consiliului Internațional al Femeilor (CIF), cu sediul la Londra, care avea deviza „Fă altuia ceea ce vrei să ți se facă și ție”⁶². Această organizație internațională se întemeiasă în 1888, Elisabeth Cady Stanton și Susan B. Anthony, reprezentantele SUA, propunând crearea unei mișcări internaționale pentru promovarea sufragiului feminin. Se urmărea crearea în fiecare stat a unui consiliu național al femeilor, care să

⁵⁸ *Idem*, dosar 216, f. 43.

⁵⁹ „Gazeta femeilor”, An V, Nr. 148-149, p. 2.

⁶⁰ Aida Vrioni, de fapt Maria Mateescu (Aida este un pseudonim literar, iar Vrioni este numele soțului) s-a născut la Ploiești, la 17/30 octombrie 1880, în familia unui avocat. De la 15 ani, Maria Mateescu a început să scrie schițe, pe care le-a și publicat în revista „Carmen”, condusă de Ion Costin, iar împreună cu fratele său, a editat revista „Aurora”. În 1904, patronul ziarului „Adevărul”, jurnalistul Constantin Mille a angajat-o ca redactor, iar Maria Mateescu – semnată cu pseudonimele Aida, Diana, Aura, Maria-Aura, Marioara, Cherubine, Lucia Matteo, Princesse Nadine – a scris și a publicat articole la numeroase reviste din țară. Aida Vrioni a scris și publicat două romane și o culegere de eseuri, mai multe piese de teatru, a editat și a condus „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români” (1926-1944), a activat în mai multe asociații feministe.

⁶¹ „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, An XII, nr. 3-4, București, Imprimeria „Curentul” S.A., martie-aprilie 1938, p. 31-32.

⁶² ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 49, f. 3.

constituie un Consiliul Internațional, astfel că în perioada 1888 – 1938, 53 de consilii naționale, majoritatea din Europa, dar și de pe celelalte continente⁶³, s-au afiliat la CIF.

Tot din inițiativa membrilor CNFR, în cadrul unui congres al Alianței Internaționale pentru Sufragiul Femeilor desfășurat la Roma în 12-19 mai 1923, s-a constituit Mica Înțelegere Feminină, o alianță a organizațiilor feministe din Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Grecia și România, cu scopul susținerii reciproce în marile reuniuni internaționale a drepturilor civile și politice ale femeilor⁶⁴. Asociațiile feministe naționale implicate în formarea Micii Antante a Femeilor erau: Liga helenică pentru drepturile femeilor (Grecia), Clubul politic al femeilor progresiste (Polonia), Alianța pentru sufragiul femeilor (Cehoslovacia), Societatea pentru dreptul femeilor (Iugoslavia) și Consiliul Național al Femeilor Române⁶⁵.

Din cinci în cinci ani, delegatele românce au participat la întrunirile și congresele CIF între 1921 – 1938⁶⁶. Invitate să participe la Congresul CIF de la Washington, în primăvara anului 1925, Alexandrina Cantacuzino și Ecaterina Cerchez au călătorit pe continentul american, vizitând Canada și SUA – vezi Fig. 3.

⁶³ Dintr-un discurs al Ecaterinei Cerchez „Rostul și activitatea CNFR”, difuzat la radio pe 15.03. 1928, în ANR, SANIC, Fond ISISP, XV, Personalități, dosar 269, f. 28.

⁶⁴ Cf. Alexandrina Gr. Cantacuzino, *Rostul femeii în viața socială și politică*, Conferință ținută la ASOCIAȚIA FEMINISTĂ în Galați în ziua de 6 aprilie 1926 de Alexandrina Cantacuzino, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1927, p. 10, în ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 90, f. 1-8.

⁶⁵ *La CONFÉRENCE de la Petite Entente des Femmes, Discours prononcés aux séances publiques des 3 et 4 novembre 1923*, București, Tipografia „Dorceanu” Calea Moșilor 129, 1923, în ANR, SANIC, fond familial Cantacuzino, dosar 56, f. 38.

⁶⁶ Alexandra Petrescu, *op. cit.*, p. 53-54; ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 427, f. 146.

Fig. 3. Alexandrina Cantacuzino, Ecaterina Cerchez și delegate ale CIF din diferite țări pe vaporul Marburn, traversând Oceanul Atlantic spre America, ANR, Colecția Documente Fotografice II 3829-1.

La congresul CIF de la Washington (4 – 6 mai 1925), Alexandrina Cantacuzino a fost aleasă vicepreședinta asociației, iar Ecaterina Cerchez secretară de ședință⁶⁷, cu majoritatea voturilor a 30 țări. Candidatura Alexandrinei a fost susținută de feminista franceză Avril de Sainte Croix, care a sfătuit-o cum să obțină locuri în comitetul de conducere al Consiliului Internațional⁶⁸. La Congresul Internațional de la Washington s-au dezbătut numeroase și importante probleme: dezarmarea, minoritățile, pactul de agresiune, charta copilului, traficul femeilor și al opiumului, organizarea muncii

⁶⁷ ANR, SANIC, Fond ISISP, XV, Personalități, dosar 269, f. 28; Ecaterina Cherchez, *Consiliul Național și opera internațională a doamnei Alexandrina Cantacuzino*, în „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, An VIII, nr. 11, oct. – nov. 1934.

⁶⁸ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 101, f. 433.

în fabrici în vederea ocrotirii femeii muncitoare și a copilului, salarii egale la munci egale. Alexandrina Cantacuzino a pledat pentru o legislație internațională a minorităților⁶⁹.

În iunie 1925, după revenirea în țară, Alexandrina Cantacuzino și Ecaterina Cerchez au scris în presă, au conferențiat la Fundația Carol I, la Ateneul Popular Obor, despre frumusețea orașelor americane, viața emigranților români, semnificația zilei de 10 mai: ziua națională a României și ziua mamelor în SUA⁷⁰. Ecaterina Cerchez a susținut mai multe conferințe despre vizita în coloniile de emigranți români din Ardeal stabiliți în SUA (mulți în Ohio, New York, Michigan, Indiana, în orașul Cleveland) și Canada, care și-au păstrat limba, credința și deprinderile strămoșești, dar au adoptat și numeroase obiceiuri locale (casele de lemn), despre „mamă și biserică, păstrătoare a limbii și datinilor”⁷¹.

Membrele CNFR au fost interesate să cunoască și să colaboreze cu lidere feministe cu experiență din alte state, de aceea au organizat vizitele unor personalități în România, precum cea a Isabellei d'Aberdeen, marchiză de Temair, președinta Consiliului Internațional al Femeilor, pentru care, în zilele 20 – 26 mai 1926, s-au organizat o reuniune publică la Fundația Carol I (au asistat și principesa Elena și ex-regina Sofia a Greciei), ședințe, audiență la Regina Maria, recepții la prințesa Alexandrina Cantacuzino, la Ministerul Afacerilor Străine, vizite la Arhivele Statului, Patriarhie, Zamora, Peleş, Sinaia⁷². În 1934 a avut loc vizita la București a Silviei Pankhurst⁷³, distinsă lideră a mișcării feministe, iar în februarie 1937, feministe române le-au primit pe ducesa Atholl și pe parlamentarele britanice: Eleanor Rathborne și

⁶⁹ *Idem*, dosar 48, manuscris.

⁷⁰ „Lupta”, 30 iunie 1925 în ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 46, f. 64 ; „Lupta”, 16 februarie 1926 în *op.cit.*, Fond ISISP, XV, Personalități, dosar 269, f. 9.

⁷¹ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 61, p., f. 7-29; *Idem*, Fond ISISP, XV, Personalități, dosar 269, f. 5-8, 12.

⁷² „Universul”, 4 noiembrie 1926, în ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 427, f. 100-101.

⁷³ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 197.

Dorothea Layton, pentru care au organizat o ședință festivă la Fundația Carol I⁷⁴.

În iunie 1927, la Geneva, a avut loc reuniunea Comitetului Executiv al comisiilor permanente ale Consiliului Internațional al Femeilor unde s-au prezentat rapoartele țărilor membre, iar delegația română a arătat că în România femeile nu au drept de vot, dar desfășoară o activitate socială care le pregătește în acest sens, iar CNFR era solicitată de autorități să colaboreze la modificarea Codului Civil. Alexandrina Cantacuzino a ținut un discurs în care a prezentat eforturile CNFR de a organiza conferințe și concursuri școlare, cu scopul de a răspândi informații despre Societatea Națiunilor⁷⁵.

⁷⁴ *Idem*, dosar 233, f. 1, manuscris.

⁷⁵ Alexandrina Gr. Cantacuzino, *Cinsprezece ani...*, p. 387-392; *Ziarul nostru*, An II, nr. 4, oct. 1927.

Fig.4. 1928, mai. Ședință a Consiliului Internațional al Femeilor cu participarea Alexandrinei Cantacuzino, ANR, SANIC, *fond familial Cantacuzino, dosar 283 f.11v.*

De asemenea, Ecaterina Cerchez, în conferința *Rostul și activitatea CNFR*, susținută la radio, în 15 decembrie 1928, spunea despre consiliile CIF:

„Ele reprezintă laolaltă una din cele mai vaste organizări mondiale din zilele noastre și au, aceasta nu se mai poate tăgădui, o înrăurire puternică asupra celor mai însemnate chestiuni de ordin sociale și de politică, atât internă, cât și internațională”⁷⁶.

În perioada 26 mai – 7 iunie 1930, Alexandrina Cantacuzino, Ecaterina Cerchez, Margareta Atanasiu, Ella Rădulescu au participat la congresul CIF de la Viena și au avut o prestație remarcabilă. Congresul a atins dimensiuni mondiale: membre din Europa, India, Africa de Sud, Australia, reprezentanți ai Societății Națiunilor, 1100 delegate, 45 consilii. A fost ales un nou comitet, marchiza d'Aberdeen și Temair a fost realeasă președinta CIF, iar Alexandrina Cantacuzino vicepreședintă, pentru o nouă perioadă de 3 ani. CNFR a editat un „Buletin” privind activitatea sa din ultimii 5 ani, în limba română și franceză, l-a distribuit participantelor la congres. O feministă româncă, foarte activă la congres, a fost și Elena Văcărescu. S-a organizat și o expoziție cu opere feminine, picturi, sculpturi. Unele delegate din Suedia, Anglia, Letonia, Danemarca, Norvegia, SUA, chiar din Peru, au vizitat și România timp de o săptămână, fiind primite la Casa Femeii⁷⁷.

Membre ale CNFR au participat la conferința CIF de la Stockholm, iar Alexandrina Cantacuzino, la 26 iunie 1933, a vorbit despre *Problema șomajului*. Cuvântarea sa a stârnit un mare interes, primind peste 300 scrisori din toate colțurile Suediei, de la tineri și tinere⁷⁸.

⁷⁶ ANR, SANIC, Fond ISISP, XV, Personalități, dosar 269, f. 27.

⁷⁷ „Ziarul nostru”, An IV, nr. 5-6, mai-iunie 1930, p. 3; ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 132, f. 163-183, manuscris.

⁷⁸ „Gazeta femeilor”, An III, Nr. 82-83, 20 decembrie 1933, p. 6; ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 187, f. 176-204.

În anul 1934, membre CNFR au participat la Conferința de cinematografie și la Congresul Montessori la Roma, la Conferința Igienă Morală și Socială de la Budapesta. În octombrie 1934, la Istanbul, s-a desfășurat o conferință interbalcanică, unde Alexandrina Cantacuzino a prezentat un raport despre situația femeilor și a copiilor în țările balcanice⁷⁹.

În cursul anului 1935, delegatele CNFR – Alexandrina Cantacuzino, Lucreția amiral Irimescu și Ella Rădulescu – au luat parte la Congresul CIF de la Bruxelles. La acest congres, desfășurat în palatul Expoziției din Bruxelles, delegatele au încercat, fără succes, să realizeze fuziunea între cele două mari asociații: Consiliul Internațional și Alianța pentru sufragiu, care reprezentau împreună 70 milioane de femei, din toată lumea⁸⁰.

Alexandrina Cantacuzino a participat în anul 1936 la conferințele CIF de la Calcuta, India, apoi la Dubrovnik, Croația, unde a fost aleasă președintă a Comitetului Artelor, iar baroana Marthe Boël – președintă CIF. CNFR a adresat o invitație participantelor la reuniunea feministă din Croația de a vizita România⁸¹, acceptată de delegatele din Norvegia, Anglia, Franța, SUA.

La Congresul CIF de la Edinburg din 1938 au participat reprezentante a 49 țări, 1200 delegate⁸². Zefira col. Voiculescu, reprezentanta CNFR la acest eveniment, a descris amploarea acestui congres:

„La congresul din Edinburg al Consiliului Internațional Feminin în iulie 1938, în ziua când a sosit știrea morții M.S. Regina Maria, Iubita noastră Suverană a fost comemorată în ședința adunării generale a Congresului, în fața unui public de 3 – 4000 persoane, într-o sală imensă cu 4 megafoane, fiind de față toate autoritățile, biroul complet și reprezentante a 32 de state”⁸³.

Prințesa Cantacuzino a fost realeasă în absență, deși nu se obișnuia această procedură, vicepreședintă a CIF⁸⁴.

⁷⁹ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 197.

⁸⁰ *Idem*, dosar 209, f. 80-129, manuscris.

⁸¹ *Idem*, dosar 1089, f. 29, manuscris

⁸² *Idem*, dosar 433, f. 87-89, manuscris, dosar 125.

⁸³ Zefira Voiculescu, *Pioasă închinare a Consiliului Internațional și Național Feminin*, în „Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români”, An XII, nr. 9-10, București, Imprimeria „Curentul” S.A., 1938, p. 29.

⁸⁴ ANR, SANIC, Fond familial Cantacuzino, dosar 433, f. 87-89, manuscris.

În 1939 a izbucnit însă al Doilea Război Mondial, România a fost mutilată teritorial și a cunoscut regimurile de dictatură regală, militară, comunistă. Toate aceste evenimente au influențat mișcarea feministă, care s-a schimbat, multe asociații feministe interbelice au dispărut treptat, liderele feministe au emigrat, s-au retras din activitate sau au decedat. Ethel Pantazzi, vicepreședinta CNFR, într-o scrisoare adresată baroanei Marthe Boël, menționa că, în perioada domiciliului forțat al prințesei Cantacuzino impus de către Regele Carol al II-lea (1939 – 1940), ea a luat conducerea asociației, iar după venirea germanilor, Elena Manicatide-Venert⁸⁵. După moartea prințesei Alexandrina Cantacuzino la 10 octombrie 1944, președintă CNFR a fost aleasă Ecaterina Cerchez, dar activitatea asociației a diminuat treptat.

CNFR nu a reușit să unifice diversele asociații ale femeilor din România, dar a inițiat planuri și direcții ale mișcării feministe interbelice. Totodată, s-a conturat calea de îndeplinire a idealurilor naționale ale membrilor CNFR, precum unitatea femeilor indiferent de clasă socială, religie, sau limbă, rezolvarea problemei minorităților, lărgirea accesului la învățământ și profesionalizarea educației.

Anemari Monica NEGRU
Arhivele Naționale ale României

⁸⁵ *Idem*, dosar 95, p. 67.